

Szól sógoráról és nénjéről s arról, hogy nem vehet részt a lakodalomban. A házasulandókat így köszönti:

Istennek áldása rátok böven szálljon!
 Egyesség, szerelem ti köztetek hállyon!
 Szivetek egy-mástul soha meg ne vállyon!
 Gyász, veszély és harag nagy távúlrúl állyon!

Klement ismeri a magyar poézist és a verset sikeresnek mondhatjuk.

A német lakodalmások közül kiemelkedik Martin Opitz poézise, aki 1622–23-ban Erdélyben is járt és leírta az ottani állapotokat. Feltehető, hogy hatott Klement köszöntőjére.⁴ A hat strófából álló vers öt esetben tizenketteseket tartalmaz, az utolsó verssor hatból áll.

A versben testvérehez fordul, akitől megkérdezi, hogy férjhez akar-e menni, a válasz az hogy igen. Isten segítségét kéri, és abban reménykedik, hogy a házasság örökké fog tartani.

„Szive és keze által kívánja”, hogy semmi szerencsétlenség ne érje szerelmüket.

Fel kellett hívnom a figyelmet erre a három nyelven megjelent lakodalmásra, amely jellemzi a korabeli soknyelvű magyar poézist.

KÖPECZI BÉLA

Magyar szerző műve Dr. Johnson könyvtárában. A XVII. század egyik magyar sikertörténete kétségtelenül Szilágyi György, aki „Georgius Sylvanus Pannonius” néven lett ismertté Angliában mint a latin és görög auktorok népszerűsítője és fordítója. Szilágyi/Sylvanus 1676-ban adta ki első könyvét, Isocrates két beszédét, amelynek később még nyolc kiadása jelent meg (az utolsó 1811-ben!), utolsó művének pedig az első kiadása 1693-ban látott napvilágot Londonban. Hogy tevékenysége mennyire hatott a korabeli angol tudományos életre, mi sem bizonyítja jobban, mint az a Homérosz-kiadás, aminek egy példányát a Yale egyetem Beinecke könyvtárában őrzik. Ez a kiadvány, a *Homeri ILIADOS, Liber Primus* egy 163 lapos oktáv alakú könyvecske, az *Iliász* első énekének latin nyelven kijegyzetelt és magyarázatokkal ellátott 1685-ös első kiadása, amit John Heptinstall londoni nyomdász készített „Georgius Sylvanus Pan(nonius) Med(icus)” számára annak saját költségén. (Létezik egy igen ritka második kiadás is, ami 1686-ban jelent meg, s amelynek költségét már nem Sylvanus, hanem a kor fontos kiadója, Samuel Smith fedezte¹; a Wing-katalógus második kiadása, az *STC 1641-1700* (New York, 1982) a Yalen két példányt tüntet fel, a második 1686-os, de bennünket az 1685-ös első kiadás érdekel). A könyv jelzete Im J 637, illetve ZzG85H és azt Henry A. Colgate ajándékozta a Beinecke könyvtárnak. Azon kívül, hogy szerzője Angliában működő magyar, van még egy külön érdekessége számunkra: a könyvben két tulajdonos neve olvasható: David Garrické az előzéklapon és Samuel Johnsoné a következő (alighanem elronyolódott, s emiatt újra ragasztott lapon), utóbbi évszámmal: "Sam. Johnson 1724".

Más szóval a huszadik században újrakötött Sylvanus-könyv eredetileg a híres szótárfő Dr. Johnsoné volt valamikor. Méghozzá úgy tűnik, a nagytudományú doktor, aki 1709-ben született, már diákkorában használta ezt a könyvet, hiszen az 15 évesen került a könyvtárába. Johnson ekkor még

⁴ *Weltliche und geistliche Dichtung*. Kiad. H. OESTERLEY. Stuttgart, é. n. 37–38. Utalok a Herrn Johann SEYLERN *Hochzeit* című munkájára.

¹ Ezt a kiadást már az RMK is számon tartja, lásd a *Pótlások...* 3. kötetében: 6911 szám alatt. Az 1685-ös kiadástól a kiadó nevének kívül csak méretben különbözik, lévén ez 17, nem 15 cm nagyságú.

Lichfieldben élt, s bár rövid ideig (1727–28-ban) Oxfordban tanult, ott nem szerzett diplomát, és csak 1737-ben költözött fel Londonba.² Pedagógusként csak rövid ideig működött, először Market Bosworthben, majd Edialban, Lichfield közelében, ahol bennlakásos magániskolát nyitott. Tanítványai közt a leghetségesebb David Garrick, a későbbi híres színész volt, s amikor Johnson Londonba ment szerencsét próbálni, Garrick is vele ment. Itt kezdeti nehézségek után 1746-ban kezdett el dolgozni két folió kötetben kiadott nagyszótárán (ez csak 1755-ben jelent meg), de Garrickkel is tartotta a kapcsolatot, dolgozott a Drury Lane színházának. Ami a Sylvanus-féle iskolai Homérosz-kiadást illeti, miután évekig használta, Dr. Johnson alighanem 1736/37-ben ajándékozta Garricknak. Az ünnepelt színész 1779-ben halt meg, s a könyv (alighanem könyvtára egyik darabjaként) csak ezután kerülhetett eladásra Angliában.

Sylvanus e kiadványának egyébként összesen öt kiadása volt: a legelső, mint már mondtuk, 1685-ben nyomta ki John Heptinstall. A második kiadást, már Samuel Smith költségén, egy harmadik követte, ami mint „editio secunda” jelent meg 1687-ben, Thomas Bennet nyomdász és könyvtáros költségén, elegáns címlappal, a szerző Jacob Langham nevű mecénásának ajánlva.³ Ezután hosszabb szünet következett, majd a negyedik kiadás már jóval Sylvanus halála után, év nélkül, de 1722-ben jelent meg J. Knaptonnál és társainál Londonban – ez magát „editio quartának” nevezi. A Sylvanus-féle Homérosz-kötetet legjobb tudomásunk szerint utoljára 1749-ben jelentette meg oktáv formában a W. Innys és társai cég – ennek a leírása már „új és javított kiadás”, s a címlap is meglehetősen át van rendezve, a kor nyomdatechnikai elvárásainak megfelelően. Más szóval Szilágyi/Sylvanus György összes kiadványai közül a két Isocrates-beszéd után éppen ez a Dr. Johnson által is forgatott mű nyerte el leginkább a kortársak és az utódok tetszését.

GÖMÖRI GYÖRGY

Orczy Lőrinc hagyatéka, ismeretlen versei és a tűz nem szelektáló pusztításáról.¹ Az első hallásra kissé érthetetlen szavakhoz hozzátéve Fekete Nagy Antal² levéltárostól származó mondatot: „...sohasem mondhatunk le arról a reményről, hogy a ma elveszteként nyilvántartott iratok valaha még előkerülhetnek” hangoztattam éveken át bizonyos Orczy iratok tűz általi pusztulását tényként nem tudván elfogadni. Hogy végül mindkettőnk optimista makacosságának igaza lett, annak is bizonyítéka ez a tanulmány.

A kutatást nehezítő tényezők egyike a pusztulásban, másika a rendszerezésben keresendő. Az Orczyak családi levéltára semmiképp sem tartozik a könnyen kutathatók közé, amelynek oka nemcsak a több helyen való keresés, a tűzvészek, – a fenti idézettel látszólagos ellentétben, valóban voltak ilyenek is –, és a többszörös költöztetések előidézte pusztulás, hanem a család egyes tagjai is megtették a magukét a kutathatatlanság viszonylag magas fokának eléréséhez. Akárhol is dolgozunk, mindenütt csonka, hiányos anyag fogad. Ezenkívül rendszerezési, fondálási különosságok, különbségek is nehezítik használatát. Ismét Fekete Nagy Antal szavaival: „... Külön meg kell említeni ... a levéltár nagy részénél alkalmazott jeltételésnek egészen különleges és a magyarországi gyakorlatban sehol máshol elő nem forduló sajátosságát. A levéltár több sorozatában

² *The Penguin Companion to Literature, I. British and Commonwealth Literature*. Harmondsworth, 1971, 281.

³ Másolatát közöltem az *Angol Filológiai Tanulmányok* XVIII. kötetének (Debrecen, 1985.) 45. lapján.

¹ Ez a tanulmány elhangzott 2001. április 18-án az MTA Irodalomtudományi Intézet XVIII. századi osztályán.

² FEKETE NAGY Antal: *Orczy család levéltára. Repertórium*. Bp. 1959. Előszó: 6.